

Pískovna Erika. Foto Archiv AOPK ČR.

Zajímavý blanokřídlý hmyz pískovny Erika na Sokolovsku

Jakub Straka, Univerzita Karlova v Praze, Přírodovědecká fakulta, Katedra zoologie

Pojedete-li po silnici ze Sokolova do Kraslic, kousek za Svatavou budete projíždět po okraji rozsáhlé staré pískovny. S těžbou se zde skončilo v roce 2005, od té doby byla plocha ponechána přírodním procesům a pozvolna zarůstá náletovými dřevinami, především břízou a borovicí, které brání výhledu na otevřenější plochy. Pískovna je cennou geologickou lokalitou se zkamenělinami třetihorní flóry a výjimečná je také zdejší druhová pestrost obojživelníků a vázek vázaných na vodní plochy. V současné době je území připravováno k vyhlášení jako národní přírodní památka.

V letech 2014–2015 probíhal v pískovně Erika inventarizační průzkum žahadlového blanokřídlého hmyzu. Blanokřídlý hmyz je obecně spíše teplo- a suchomilný, ale i na území středních, či vyšších poloh se mohou vyskytovat zajímavé druhy. Zvláště pak na biotopech s holou půdou, kde má blanokřídlý hmyz dostatek možností pro

své hnízdění. Dalo se tedy již od počátku čekat, že na lokalitě se podaří zachytit nějaké zajímavé druhy, přestože celková druhová rozmanitost pravděpodobně nebude nijak extrémně vysoká. A to se také potvrdilo. Během průzkumu bylo nalezeno 113 druhů žahadlových blanokřídlých ze skupin *Anthophila* (včely, 74 druhů), *Spheciformes* (kutítky, 20 druhů), *Chrysidoidea* (zlatěnky, 6 druhů) a *Vespoidea* (vosy, 13 druhů).

Nejzajímavějším a nejvýznamnějším zjištěným druhem byl čmelák zdobený (*Bombus distinguendus*), který byl na území Čech již považován za vyhynulého. V Čechách totiž nebyl zaznamenán jediný exemplář tohoto druhu již několik desetiletí. V nedávné době bylo ale několik jedinců nalezeno v Moravském krasu. Pískovna Erika je tak jedinou známou lokalitou čmeláka zdobeného v Čechách, což je vzhledem k bioindikacnímu významu čmeláků velmi významný nález. V připravovaném

novém vydání Červeného seznamu dojde k přeřazení statusu tohoto druhu čmeláka z kategorie zranitelný (VU) do kategorie kriticky ohrožený (CR). Populace tohoto druhu v posledních desetiletích ubyla o desítky procent a zdá se, že přežívající populace v ČR budeme schopni spočítat na prstech jedné ruky. Bohužel je stav populací podobný i jinde ve střední Evropě. Druh přežívá na severu, kde se mu zatím daří. Čmelák zdobený byl jako opylovač zavlečen na Nový Zéland, kde jeho populace také prosperuje.

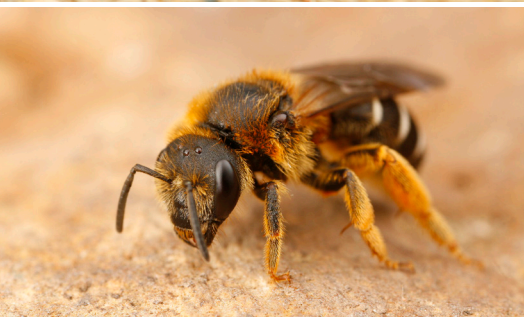
Dalším ochranný významným druhem je včela pískorypka *Andrena nigriceps*, která je vázána na otevřené písčité biotopy. Přesné ekologické nároky tohoto druhu nejsou známy, ale pravděpodobně preferuje vlhké klima nebo vlhčí biotop a chybí na vyložené suchopárných stanovištích. Před šedesáti lety byl tento druh v ČR široce rozšířený, ale dnes přežívá převážně na výsypkách a pískovnách středních poloh a zdaleka není na všech potenciálně vhodných lokalitách.

Zajímavý je také výskyt ploskočelky chrastavcové (*Halictus scabiosae*). Tento druh je velmi teplomilný a na rozdíl od předchozího druhu suchopáry vyhledává. Jedná se v podstatě o nový druh pro území Čech (prvonaález byl publikován v roce 2015). Nejde však o druh vzácný, či ohrožený. Jedná se jednoznačně o expanzní druh, protože byl zároveň nalezen i v ostatních krajích Čech. Druh je původně veden jako kriticky ohrožený, což pramenilo z několika málo známých lokalit z jižní Moravy v době, kdy se Červený seznam vytvářel. Od té doby jeho populace v ČR značně narostly a v současné době není ohrožený. Vzhledem k jeho biotopovým preferencím jej ale lze

- ▲ Čmelák zdobený (*Bombus distinguendus*) je velmi vzácný druh, který ubývá v celé střední Evropě. Na území Čech je v současné době tento druh znám pouze z lokality Erika. Foto Teppo Mutanen.
- ▲ Ploskočelka chrastavcová (*Halictus scabiosae*) byla v Čechách poprvé zaznamenána teprve před třemi lety. Velmi rychle se rozšířila a dnes je na výslunných stanovištích hojná. Foto Hana Kříženecká.
- Kutilka písečná (*Ammophila sabulosa*) je velmi hojným druhem výslunných stanovišť s písčitým substrátem. Foto Pavel Krásenský.

- ▲ Hrabalka (*Cryptocheilus versicolor*) je typickým druhem otevřených stanovišť s odhalenou hlínou a pískem. Jedná se na Erice i jinde v ČR o hojný druh.
- ▲ Ploskočelka (*Halictus rubicundus*) je nepříliš početný, ale široce rozšířený druh v celé ČR. Obě fotografie Pavel Krásenský.

použit jako druh bioindikační. Je sice zřejmé, že dochází k oteplení klimatu v ČR, ale i tak tento druh zůstane izolován na vhodné otevřené biotopy s lokálně nadprůměrně teplým mikroklimatem. Pokud se podíváme na další vzácnější a zároveň bioindikační druhy, tak převažují ty pískomilné. Druhy ploskoček, jako je *Lasioglossum brevicorne* a *L. sexstrigatum*, se dokonce velmi často vyskytují spíše na vátých píscích, než na píscích původu náplavového. Podobně také čalounice jetelová (*Megachile leachella*), která se v ČR vyskytuje na jemnozrnných píscích jižní Moravy a potom na některých lokalitách v západních Čechách. Jinde se s ní prakticky nesetkáme. Dalšími pískomilnými indikačními druhy jsou nomáda lysá (*Nomada roberjeotiana*), ruděnka *Sphecodes reticulatus*, kutilka pečlivá (*Ammophila pubescens*),

zlatěnka vznešená (*Hedychrum nobile*), hrabalka běloskvrnná (*Episyron albonotatum*) a hrabalka červenonohá (*E. rufipes*).

Díky svojí poloze se na lokalitě Erika vyskytují také některé vzácnější druhy mezofilní, tedy druhy středních poloh, které často vystupují i do hor. Mezi ně patří především pískorypka *Andrena confinis*, ruděnka *Sphecodes hyalinatus*, nebo trubčík červenonohý (*Dryudella femoralis*). Poslední zmínovaný druh je často označován za boreomontánní, ale ve skutečnosti je spíše druhem značně teplotně tolerantním. Problém je, že ve vlhčích a chladnějších oblastech nemá dostatek volné písčité půdy, ve které hnízdí.

Dalším zajímavým druhem, který našel v pískovně Erika útočiště, je vosík žlutoskvrnný (*Polistes biglumis*). To byl druh dříve velmi hojný, ale postupně ho z větší části našeho území vytlačili nově přichozí konkurenčně silnější druhy vosíků. S tímto druhem vosíka se tak dnes setkáme ve středních a vyšších polohách, ale také na nejteplejších a nejvyprahlějších skalních výchozech naší republiky. Takové extrémní biotopy nevyhovují ostatním druhům, tak zřejmě zbyly na vosíka žlutoskvrnného. Na lokalitě Erika se vyskytují i některé druhy vyložené teplomilné. Ze zajímavějších druhů s touto specializací lze zmínit čmeláka proměnlivého (*Bombus humilis*), nomádu *Nomada distinguenda*, kutíka malého (*Lindeni pygmaeus*), pakutíllku *Nysson niger*, zlatěnku tmavovítrnou (*Chrysitalis analis*) či hrnčířku střešní (*Allodynerus delphinalis*).

Na základě zmíněných druhů lze jasně dovodit, že pískovna Erika nabízí možnosti života různým specializacím hmyzu od chladnomilných po vyložené teplomilné a od vlhkomilných po suchomilné. Rozmanitost prostředí této pískovny je vlastně zjevná už od pohledu a inventarizační průzkum to jednoznačně potvrdil. Nezbyvá než dodat, že věřím, že se podaří pískovnu Erika zachovat takovou, jaká je. Tedy druhově bohatá a příznivá pro život rozmanitých živočichů a rostlin. Je k tomu potřeba zachovat holý písčitý substrát a celkově otevřený ráz lokality, kam se může opírat slunce. Pokud dojde k zarůstání písku rostlinami a zastínění borovic a jinými dřevinami, pak vymizí nejzajímavější druhy blanokřídlého hmyzu a dost možná tak vyhyne i čmelák zdobený v Čechách. ■